

## Menukaart voor de bijdrage van ketenpartijen aan de landbouwtransitie

Onze natuur en landbouw staan voor grote uitdagingen. Natuurherstel is dringend nodig, omdat ecosystemen op omvallen staan. Ons water moet in 2027 schoon zijn en in 2030 moeten we broeikasgassen verminderd hebben. Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is ruim 24 miljard beschikbaar voor natuurherstel en een toekomstbestendig platteland.

Naast publiek geld stelde het kabinet in het coalitieakkoord vast dat ook ketenpartijen - waaronder banken, supermarkten en voedselverwerkers - een niet-vrijblijvende bijdrage moeten leveren om de landbouwtransitie en natuurherstel te bekostigen. De Tweede Kamer heeft dit aangescherpt naar een dwingende en substantiële bijdrage van ketenpartijen ([motie Thijssen, Kamerstuk 2021/22, 33576, nr. 292](#)). Ook minister Adema (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) wil via het landbouwakkoord banken en supermarkten dwingen tot een grotere bijdrage in het oplossen van de stikstofcrisis [bevestigde hij in NRC](#). Immers, deze ketenpartijen hebben jarenlang actief aangestuurd op en geprofiteerd van de intensieve landbouw, waarbij deze bedrijven en de overheid het natuur- en klimaatbelang jarenlang genegeerd hebben.

Met een bijdrage van ketenpartijen kunnen boeren de transitie maken naar een natuurinclusieve bedrijfsvoering die in balans is met natuur en klimaat. Hiervoor moeten boeren een eerlijke prijs ontvangen voor duurzame producten. Momenteel worden in het Landbouwakkoord en door het ministerie van LNV voorstellen uitgewerkt om invulling te geven aan de bijdrage van ketenpartijen via zowel vrijwillige als dwingende maatregelen.

Vanuit Milieudefensie, Natuurmonumenten, Vogelbescherming Nederland, Greenpeace Nederland, Wereld Natuur Fonds, De Waddenvereniging, SoortenNL en Natuur & Milieu maken we ons zorgen over de creativiteit, snelheid en daadkracht waarmee deze maatregelen uitgewerkt en geïmplementeerd worden. We bieden daarom onze eigen menukaart aan met maatregelen om invulling te geven aan de bijdrage van ketenpartijen en het versterken van het verdienvermogen van de duurzame boer.

Dat doen we in drie gangen:

- Het **voorgerecht** bestaat uit veelal vrijwillige maatregelen, die nu al genomen kunnen worden om ketenpartijen te laten bijdragen aan de landbouwtransitie. De overheid kan een coördinerende en faciliterende rol spelen om deze maatregelen uit te rollen.
- Het **hoofdgerecht** bestaat uit verplichtende maatregelen waarvoor nieuw beleid of wetgeving vereist is. Dit is veelal effectiever, maar deze wetgevingstrajecten duren enige jaren. Vandaar dat er ook vast begonnen dient te worden met het voorgerecht.
- Het **dessert** bestaat uit monitoring en handhaving. Als de vrijwillige en verplichtende maatregelen ingevoerd zijn is het noodzakelijk dat er periodiek geëvalueerd wordt of de maatregelen effectief zijn en op basis daarvan aangescherpt moeten worden. Handhaving van de afspraken is daarnaast van essentieel belang om te garanderen dat afspraken nagekomen worden en dat consument krijgt waarvoor hij betaalt.

### ***Voorgerecht***

- **Duurzaamheidsafspraken:** Nieuwe Europese wetgeving kan duurzaam boeren financieel aantrekkelijk maken. In december 2021 is de GMO-verordening aangepast met artikel 210 bis waardoor er veel meer mogelijkheden zijn voor het maken van

duurzaamheidsafspraken. Boerenorganisaties kunnen afspraken maken met ketenpartijen om bovenwettelijke doelen te halen op het gebied van natuur, dierenwelzijn, klimaat, water en biodiversiteit en boeren kunnen hiervoor een hogere prijs afspreken. Hiervoor waren er veel meer beperkingen en de Kip van Morgen heeft veel partijen bang gemaakt voor illegale afspraken die de concurrentiewetgeving zouden overtreden. Deze angst blijkt onterecht, zo blijkt uit [recent onderzoek naar duurzaamheidsafspraken van Wageningen University & Research](#) in opdracht van Natuurmonumenten, Vogelbescherming Nederland en Dierenbescherming. Deze afspraken mogen alleen samen met boeren worden gemaakt, dus niet over hen zonder hen. De prijstoeslag zorgt ervoor dat de meerkosten van de boeren voor de productie van allerlei onverwerkte supermarktproducten als groenten, melk, eieren en vlees volledig worden gedekt. In de afspraken wordt vastgelegd wat de duurzaamheidsnorm is, hoeveel de meerkosten van de boer bedragen en hoe die meerkosten over alle ketenpartijen worden verdeeld. Hiervoor moeten de meerkosten exact worden doorgerekend en publiek verantwoord, greenwashing is verboden. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan afspraken in de veehouderij over een hoger niveau van dierenwelzijn, extensivering in de melkveehouderij of in de akkerbouw over teeltmethodes die de biodiversiteit bevorderen. In Duitsland heeft het Kartellamt deze werkwijze al goedgekeurd. Het ministerie van LNV moet boerenorganisaties en ketenpartijen aanmoedigen en ondersteunen bij het maken van deze duurzaamheidsafspraken. Meer informatie via: Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland

- **Afnamegarantie:** Ketenpartijen stellen duidelijke doelen voor het verhogen van de omzet in duurzame producten, bijvoorbeeld biologische of natuurinclusieve producten, producten uit Nederland (zoals aardappels en appels) en een verschuiving van dierlijke eiwitten naar plantaardige eiwitten. Hieraan verbinden zij afnamegaranties voor boeren. Deze afnamegaranties moeten een duidelijke stap naar duurzame en natuurinclusieve productie zijn, bovenop de huidige gangbare productiewijze. De recente aankondiging van HAK om in 2027 100% biologisch te zijn en de stap van Plus in 2022 naar alle zuivelproducten van het huismerk biologisch, laten zien dat dit kan. Meer informatie via: Milieudefensie

## **Hoofdgerecht**

- **Transitiebelasting:** Een transitiebelasting is een belasting die geheven wordt bij grote bedrijven in het landbouw- en voedselsysteem zolang de transitie naar een duurzaam landbouw- en voedselsysteem duurt (bijvoorbeeld tot 2040). Het doel van deze belasting is om deze ketenpartijen mee te laten betalen aan de transitie en tegelijkertijd hen te prikkelen om zelf als bedrijf de transitie stevig in te zetten. Als ketenpartijen zelf veranderen en actief gaan bijdragen aan natuur- en klimaatdoelen, zetten zij daarmee het hele landbouw- en voedselsysteem in beweging. De prikkel voor ketenpartijen om zelf te verduurzamen, zit in een getrappt belastingtarief. Hoe (aantoonbaar) duurzamer het bedrijf, hoe lager de transitiebelasting die moet worden afgedragen. De tarieven in de transitiebelasting worden vastgesteld aan de hand van de beleidsdoelen voor stikstof, klimaat, water en bodem. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan:
  - Voor banken: het aandeel duurzame investeringen in het portfolio en het aandeel 'transitieleningen' tegen zeer gunstig tarief voor boeren die willen omschakelen naar duurzame landbouw.
  - Voor toeleveranciers: het aandeel veevoer uit lokale of circulaire bronnen en het aandeel biologische bestrijdingsmiddelen in de omzet.

- Voor verwerkers, voedingsmiddelenfabrikanten, supermarkten en horeca: het aandeel natuurinclusieve, biologische en/of plantaardige producten in de omzet.

Meer informatie via: Milieudefensie

- **Transitieleningen van banken:** Het gaat hierbij om een verplicht aandeel duurzame investeringen in het portfolio van banken in de vorm van transitieleningen. Dit zijn leningen tegen een zeer gunstig tarief voor boeren die willen omschakelen naar duurzame landbouw. Banken worden op deze manier verplicht om bij te dragen aan de omschakeling naar duurzame landbouw. Een alternatief is om te onderzoeken hoe aan banken kan worden verplicht een deel van het verkregen bedrag in een duurzaamheidsfonds te storten, wanneer een boer die wordt uitgekocht een openstaande lening terugbetaalt. (zie ook [motie Beckerman](#), 2022/23, Kamerstuk 30252, nr. 70). Op deze manier kan worden voorkomen dat er geld uit het transitiefonds terugvloeit naar de banken en is er meer budget beschikbaar voor de landbouwtransitie.

Meer informatie via: Greenpeace Nederland

- **Eerlijker prijs via aanpassing BTW of fiscale heffing:** De kosten van de negatieve effecten op klimaat en natuur zijn nu meestal niet in de consumentenprijs verwerkt. Door de BTW op gezonde en duurzame voedingsmiddelen aan te passen of een heffing op te leggen op niet-duurzame producten, wordt er een eerlijkere prijs betaald. Het aanpassen van de BTW vereist een kleine aanpassing van huidige wetgeving, maar legt de extra kosten niet bij de vervuiler. Een heffing op niet-duurzame producten eerder in de keten, is daarom effectiever.

Dit voorstel bestaat uit twee stappen:

- Groente, fruit, noten en peulvruchten vallen in het 0% btw-tarief. Op deze manier worden gezonde en minder milieubelastende producten goedkoper en worden consumenten gestimuleerd gezond en duurzaam te eten. Het kabinet heeft aangegeven deze maatregel te willen doorvoeren.
- Vlees en zuivel krijgen een heffing in de keten, bijvoorbeeld in de vleesverwerking, waarbij er onderscheid gemaakt wordt tussen verschillende productiemethodes. Deze producten hebben een zware milieubelasting. Op deze manier worden consumenten gestimuleerd om minder vlees en zuivel te eten én producenten gestimuleerd om duurzamer te produceren.

## Dessert

- **Verminder de regeldruk in de landbouw:** Om tegelijkertijd de natuur, klimaat en milieubelasting van de landbouw te verminderen en de maximale productie te waarborgen zijn er de afgelopen decennia steeds meer regels geland op het boeren erf. Speciale spuitkoppes voor het spuiten van pesticiden, bufferstroken waar niet bemest mag worden, complexe mestboekhoudingen, kostbare technologische innovaties die goed onderhouden moeten worden en landbouwsubsidies met steeds meer randvoorwaarden. Voor de boer verbetert de uitvoerbaarheid niet en voldoen aan alle regels vereist vaak externe adviseurs. Het boeren wordt er niet leuker of makkelijker door. Toezichthouders waarschuwen keer op keer voor de handhaafbaarheid en de fraudegevoeligheid van deze extra regels. Om de landbouw in balans te brengen met de ecologische draagkracht van ons land is de oplossing niet nog meer regels of innovaties, maar extensiveren met minder regels. Inventariseer daarom alle regels waar boeren zich aan moeten houden en gebruik de landbouwtransitie om de regeldruk voor de boer te verminderen en de handhaafbaarheid te verbeteren door middel van extensiveren. Zo wordt boeren weer leuk en de regels weer handhaafbaar.

- **Verbeter de handhaving:** Tegelijkertijd blijkt uit rapportages van de NVWA dat veel bedrijven die zij controleren de mestwetgeving en regels voor gebruik van pesticiden niet naleven. Soms onbewust vanwege de complexiteit, soms bewust. De kans dat bedrijven gecontroleerd worden is erg laag en effectieve handhaving ontbreekt veelal, onder meer vanwege een structureel gebrek aan capaciteit bij de NVWA en het Openbaar Ministerie. In 2019 sprak het Openbaar Ministerie van 'dweilen met de kraan open'. Het aantonen van fraude of niet-naleving is lastig vanwege de complexiteit en omdat de bewijslast bij de handhaver ligt. Nieuwe regels moeten dus bindend getoetst worden op handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudegevoeligheid. Meer capaciteit voor handhaving is eveneens vereist en tot slot moeten knelpunten voor effectieve handhaving, zoals de complexe bewijslast, in kaart gebracht worden en opgelost.

Hoogachtend,

